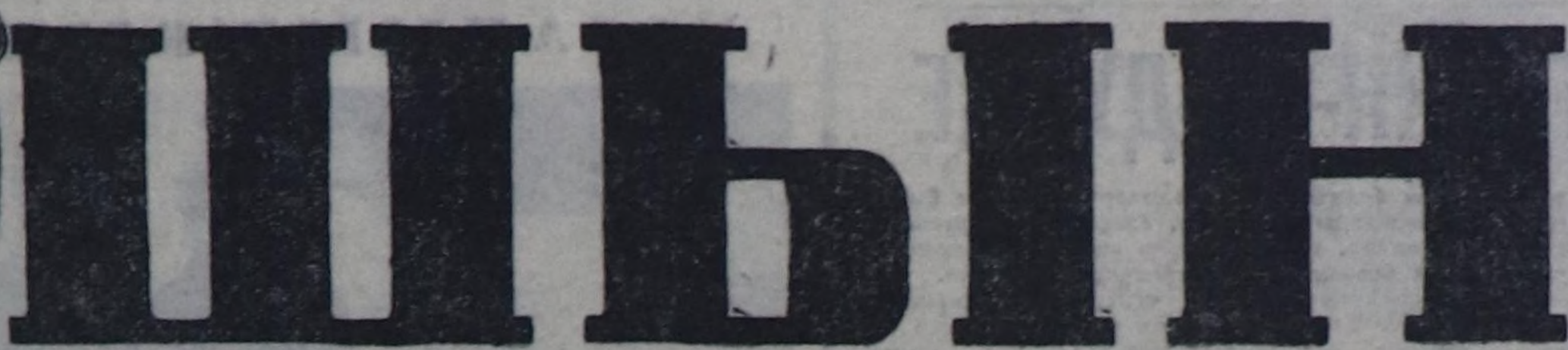

1925 чылда
Мадридте тигүүлүгү

ХАМЫК УЖУР—ХАРЫЫСАЛГАДА

НОВОСИБИРСК. Чал таашкинның хүнөрдө жүз ажалдазымга жөүмдүм кычкыч Новосибирск областың тарыхынын чыйлаңдашпайын болгаш ажалдаңды темпириниң улам-на дүргөткөн. „Областың колхозтар болгаш совхозтары бир миңдион гектар шаңдуң тарых культураларынын бастырыгазым дооскан. Ыламыажык орталар дүжүт ажалдазымга ийн солзөгчн чийдишкениңиң ажалгаш турар Карасук, Куписки, Ваган районярының ажил-агыйлар дүжүт ажалдаңдын интенсив арга өзүртүп чорудуп, тарых чийриниң долдурбай турар. Элеваторларже чийи тоина тарыхы чоруткан

ОРЕНБУРГ. „Дон“ деп чий комбайнынары Оренбургтүртүмдөк ажалгаш бекдик турар. „Дон“ ажалгаш турар Чая комбайнынары туңгратат „Рассвет“ колхозтуң муң центир тарыхын бытырган. Ол көртүгүт дээр Оренбург областың бечик бекдик болуң турар. Дүжүт дөш демисилдиң мурун одуруулаа Социалисттик Күч ажалды ийн дактыр Мадыры В. Чердинцевтиң колдуган механикаторлар одуңтыви чоруп турар. Совет Эмелиниң Коммунист

радиация, механизаторлар
өткел кирген. 20 муч
комбайнлары, автомашин
лары, чидуртчулери чак
свекланын аждауа ака
алырычы кирген. Дуж
ажваалдынын шууштуру
аргачи колхозтарда бол
совхозтарда калба-би
ажыгал турар. Республи
нин механизаторлары бо
чиди 1,6 миллион гектар ш
ге чигир свекланын тара
Ооц гектар бургуандын
центнерден эвөөш аяс ду
тү ал турар.

ШЕКИ (Азербайжан СС
Шеки район — республи
ма акжылкын талаы-би
улуг район. Районун аж
иччилери ма кечигине с
ини дюртүк мезгилде ич
ил кирген. Ноган масс
белетекер планын олар
сеткен болган сичи бел
кээр планын база довар
ган. Ма кечирини белет
чилер текис-тегизликте
чилер сайбар-ажагыт
шави, шелдерден сичи
ийчү-шудуа кезил ал тур
Шеки районун ажил-ич
лерини муракчы джурж
илеи республикада калба
турар.

НЕСТЕРОВ (Калинингр
област). Светлый хоор
чурттур Соловьев болган
кадайы шөлөззин Калинин

растат турар. Мал чөмөн би-
леткээрине база сөөртүрүп
дигиталтаадаар зайы-биле ше-
күжүн база амылган турар бе-
ле.

Чамачык четпестер база ба-
Чижээ, №1 хойчу бригадалы-
кындагы база мал, чыгач, ма-
фериалары бо чутула амыл-
багай кирипкен болгаш мал
нарын дөнгүл-лэ 55—60 ху-
чедир күөсүлгөн алган. Чыгач-
чыдыг сизген бетелеткенин
оларынын эки ажылдаарын че-
дип алыр биле.

Соховто мал чөмөнинин че-
деткеси уламчылашышкан.

В. КУНГА,
«Чаа орук» соховтоон кол
экономини.
Эрзин район.

ГЕКТАРДАН-НА
7,5 ЦЕНТНЕР

чем болгаш үлестүр бараан
ныры чедирин, садымгаз
оларын чагыларын хүлээ
турар. Ажыл иччилерин
негеселер хуи келген ту
дум-на өзү, амалдарын
дешели белип, бай-шыр
болуп турар. Чинк автома
шиналарын, мотоциклерин
даанарын, сүт тыртар, те
чуур машиналарын, хевн
кымыларын, мебель айма
зерлерин, иди-хенти, дал
гайны, сухарина хейү-бид
чагы турар. Ону долзуу-би
ле хандыр хемгелерин
ажылчын кооперацияларын
ажылдакчылары ап келге
инден херегелчилердас
негеселер, комуудалар эвэ
түр турар. Моон солгаар
дал ажалдакчыларын
чагыларын хандыр дөө
бүтү-ле чүддүлерин кыл
бис.

Нистин автомагашинерив
огай тзе ажылдап, бер
диген плавин оналдала
кыдыр күүсүдн келген
Автомагашинерив Нис
Наталья Байыр-оол социали
чарыштын мурунку одуруун
да чоруп орат.

Амгы тзе күүсү дүжү
ажалдады чоруп турар. Ын
да хаара туттуган ажыл
ишчилерин хүнүкү эргесю
чугула азын-чы болуп үлест
турар башчылары беле ханды
р дөө ажылчын коопера
циянын ажылдакчылары
боттарында хамааржы бү
гү-ле чүддүлерин кылм, ме
ханизаторларын, комбайне
лерин, шав ажылдакчыла
рынчын бодурукчүтү ажал
даарынта таарымчалыг бий
дадыларын тургузар дөө
ажылдакчы бис. Оз болаа ду
жү ажалдакчылар чок, дүргө
ажал бий хереке бист
үлүкчү ажал

Сентябрь 23-түн байдалы биле алтырга, 400 ажыг ректардан картофельди хуорайнын албан организацизларынын бүүдүргө чөдөринин коллективтери, казып, ол таласы-биле даялгаларын чамдык колдөктивтер күүсөдүшкөн.

Картофель — ийгили таралып чонуну чугаалары чеп Көдөэнин ажил-инчидери даа, хуорайнни чуртталгалары-даа еструп алган дүжүттү чидириг чокка ажап алырын чө сагыш салып, солбоктарын шөдөринде дыка хой кызылчулар картофель казып ажилдап турар.

Ш Е Ф

Садыг министрест чөдир 2300 тонна ачуулоп ан, сайгарган тонна картофель дүжүт.

Кал-Хем районун Биж-Хемини «Кызылтофель хой-биле кээ

Базаанын дөккөдөрлөп картофельди мгылап, аргылап саваларына шуну 760 кижи ерткен ашмаштар хуоринерде шөфетп ажилдап. Чүдө воскрексьеде 60 тонна ажыг аргылап картофель базанын шыгжамырынчурдунган.

Картофель чүдүргөн машиналар Садыг министрест воозуну базазына хуунууле хой-биле көзөп, чаагап картофельди оваландыр дүжүрүл-ле турар. Ону мгылап ашмаштар саваландып

Пуртаптага-коммунал ахыл
агый министрствозу болган
ама хазарыалгалыг органн
пиллар 30 гектарны каза
даалгалын дозарычыч тоолуш
лаан. ДОСААФ обком, «Кы
зыл ПЭ» тугуз аргалын, Са
дыг министрствозу, профт
өөрөндөгү аргалын, Респот
союз, партия обком, «Кеде
лектери тугуз» аргалын, ге
логия-шиңчилек экспедиция
лаз, тугуз материалдары үзет
пур каттыжышыкканы болган.
онунда өскө колдөлктөнөт
шефтоэниңкте киржин, онааш
кан угуун кууседипкеннер.

Бистиң көрр.

Ц У З А Ы

булуш баазам
гы каргофельи
Сентябрь 22-де
ргутен.

60 хүнгерг
совхозтардан
баазага 169

«Ленинчик орук», «Енисей»
таравчи» совхозтардан кар
турар.

рын шыгжаарыкка өөрөлдөгү
ге черлериник сургуулдары
студентилери, школялар
куч-ажылыч коллективтер
шефтен ажылдан турар. Ан
тоорук тегикумундан, баш
чы училищезинден, № 8
профтехучилищезинден кайыс
зындаанла тус-тузууда 200
ажыг сургуулдар, № 11,
профтехучилищелерден, ме
дицина училищезинден 100—
150 кижи, Кызылдай педпа
гогика институтунаан 100
Красноярскин политехниче
тиг институнун Кызыл

Човен-Хемчик району
ажыл-агыйлары сөөлгү хүн-
нерге чедир 1900 гектары
тааразын нестирген. 536 ге-
ктарың тааразын бастырып
болгаш бир гадан-на ортумас
биле 7,5 центнер думжугу а-
ган.

Ооң иштине «Большевик»
сөөх 118 гектарда, «Чырыз-
Бажы» 501 гектарда, «Тыза-
сөөх» 678 гектарда, «Искра»
450 гектарда тааразын нестир-
геш, тавычада курган таара-
зын уаур-ла бастырып, ажаа-
турар.

Н. ООРЖАК.

- Б И Л Е

Фрилялында 40 кизи, со-
лулар редакцияларында
коллективтер баазаның
вексирюнгө шөптөн ажыл-
даган. Ылангыя Кызылды
педагогика училищенин
сургуудлары башкычы В. Т.
Дутаряныан уауртууга
биле кызыкмак ажилдааныр.

Оу ыкшан профтехуилиш-
териян сургуудары
ажылдап, уаур дуазым көр-
гөскүенер.

Картофель, нотаа аймаа
магазинериян чакгыс өзү-
гваар хүнүн-не садыт четкин
лерииче баазадан кирип ту-
рар, Эмгелгедер, уруглар а-
лаа черлери, нийитиян кең-
еиште тизин картофелда
кышкы үеде ажилдаа кур-
данырып туруптуз, шыгжа
мырыиче уруг ап турар.

О. НАМЧАЛ.

Кооператорлар
болгаш малга
чем белеткелди

«...дугу» совхостун Кара-Дити
дүң-бааран фермасын, ошондо
...канындагы маалымдары,
...УТКА 25 чыны» совхостун
...чынынын эржегек чууга,
...чы-чм болгаш уагтпур ба-
...аынары-биле халдыраы
...секе ооажыл туур.

саямга-чурумун быжыгла-
рыңче, продукцияны шына-
ры улам экижидеринче до-
таамал кичөөгөнөй салы-
турар. Хлеб бижырыкчыла-
ры Мария Картымын, Алек-
сандра Нуруку-оол, Алек-
Салчак болташ эскелер-
дө планчыг ооналдарын до-
таамал ажыр күтүүсөй кел-
генер.

Бригадаларын, фермалары-
ны, малчынарын ийн авто-
магазин график бугаар ке-
лти турар. Күш четпей бер-
ган таазылагыда чүкь ма-
шиналарын немей чорууду-
турар бас. Олар күүдө ичи-
лерге эркежик кутула аш-
ды.

таныштык мурачу одурун
да чоруп орон.

Амгы уеде кыска дужу
ажалдыс чоруп турон. Ын
да хаара туттуган ажил
ишчилери хуняку эрежого
чууга азм-чем болаш улет
туп баранарын баше ханды
рар даш ажилчын коопер
цизини ажилдакчылары
боттарында хаммажыр бу
гу-ле чууллери кылым, ме
ханизаторларнын, комбайне
рлерин, шап ажилдакчы
рынн бугуручлуг ажил
даарыга таарымчалыг баш
аждарга туугура дуюн
аждарга туугура болза ду
жугу чиджык чок, дурду
ажап алып херекке бисте
улукув болон.

Биш-Хемтин «Кызыл тофель хай-биге кээ»
Баазанын дейскеринини кароолорго савалаарын шуту 7610 кижи өрткөн дымчатын хүнүнү Чүгө воскресьеде 60 тоно баазанын алактаргылар кароолорго урдуган.

Картофель чүдүрөн маа...
визуалу баазаныга хүнүнү
ле хай-биге кээ, чагага
картофель оваландыр
жүрүп-ле туурар. Ону ылгана
ажирткан сыяктаган миним

рачы» совхозтардан каратылган турар.

рин шыгжаарына өөредилеңиң черлериниң сүргүлдүктүң студенттери, школяларыла күп-ажылың коллективтериниң шептен ажылдан турат. Аңаа тоорук техникимундан, баштапкы училежинден, № профессиялищелерден кайып-зынданлаа түс-тузулаа 200 ажык сүргүлдүр. № 11, профессиялищелерден, профессиялищелерден, динияа училежинден 100—150 киж, Кызылдиң педагогика институтунаа 100—150 Красноярскаа политехника институтунун Кызылдиң институтунун Кызылдиң

педагогика үчилишинин сургуулдары башкысы В. Т. Дутариянын таурутагызына биле кызыкмак аймакдаанып. Ол мыккан профхуецине лерия сургуулдары экне айкалда, уагу дузаны көрүскениер.

Картофель, нуга аймаа, магазинерия чалгыс. Эаулар хунаиуе салып четикилерине чакырып кийин турар. Эмгелгелер, уруглар бай, черлери, нийтинги чанеишле трыз. картофельды кышы уеде аягылар курламырн тургузуп, шыгмакмырыне уруп ап турар.

О. НАМЧАЛ

Тараа культураларының жүздүн ажаары-биле чергештир бо хуннерде республиканын ажал-агыйларында картофель ажаалдазы түлүк-савишаа. Кызыл хоорайның үдүрүлгө, албан черлеринин, организацияларнын, өөредилгө черлеринин коллективтери

КЫЗЫЛЧЫ

Улуг-Хем, Бий-Хем, Кызыл, Талды, Каа-Хем районнарынын ажил-агыйларыныче шефдузанын чедирип, үнүүшкүннерин кылып турар. Коллективтер минтизи-биле 620 гек-

ТАР – КАРТОФ

тар черниц картофелин
ажаар ужурулуг.

Каа-Хем районинук ажил
агыйларында дүжүт ажаалда
зынын үлүг хем(ээлди)

ЕЛЬ АЖАА

«Еяйсей» совхоз тарда шептѳ турар. Тандының С. К. Тока аттыг совхозунда 100 гектар черинин картофелин ажаары хоорай колденттерининде анжыгылт.

рар. Ол онааданы кууседи
ринге «Кызыл ЦЭС» туду
эргелелинин, ДОСААФ обко
мунуң коллективтери эки
айылдаан. Ол-ла районнуң
ССРЭ-ниң 50 чылы атты
совхозунга Тыва авиабүдү
рүлүгнүң шефчилери иделей
ди үнүшүрүп. Елениң кел

социалисттик хүлээлгөөни
механизаторлар аяар күтсө
кен. Бо чыдаан дуджуу
ажайаз алары-биле холбо
тур келер чылдың дуджуу
мүч дутагында тараахыл
сагым салып, күсүк че
дарылганын база калбарты
турар.

КРАСНОДАР. Келер чы
ды дуджууды белектей кы
дыр Кубанын хоуларыны
кузун чаштырар кызыл-таст
богаш арбайын тарым т
рар. Краснодардын со
богаш чөөн талакы район
рынын ажил-агыйтары күс
ажылдыры бегдир темпал
богаш шынарлыг чоруду
турар. Олар чүс муң ая
гектар шөлгө кызыл-таст
богаш арбайын тараанын
Механизаторлар кузун ча
тырар үзүринини интенсив
тиг технология дугатар би
миллион 300 муң гектар шы
ге тарым деп планнан а
ган. Тарылганын дешпалы
тиг араларын холкостор
богаш соккостар, нелек
тиг ачылган турар. Тар
чаштырган шөлдерин
инитини кыналда постулар
кичинчелейги хүлээп ап т
рар.

КНЕВ. Чигир сөөкканын
массалыг ажаалданычы

Эш М. К. Доржук
чем үлетспүүнү
дү
ТЫВА АССР-НИИ
ПРЕЗИДИУМ
Тыва АССР-ниң Дээди
таадыры болга:
Эш Михаил Кудерович
аыш-чем үлетспүүнү ми
Тыва АССР-ниң Д
Тыва АССР-ниң Д
Кызыл хоорай, 1985

...ДАШТЫКЫДАН
СӨӨЛГҮ МЕДЭЭЛЭР

СОФИЯ. Болгариянын партия-ажыл-агый активинин чөлүсүл хуралы анда болгариянын Коммунист

ге белеткедін чамдык айты
рыларының болгаш ээлче
диг беш чыл планының ду
гайында БКП ТК-ның Чинг
не секретары, БУР-унд Кур

Живков чөвүлөл туралы
илеткел кылган.

БРЮССЕЛЬ. Бельгияны
коммунисттеринин «Дран
ружа болгаш «Розе» вагн»

Чакчал болган байырлалды
Бельгиянын коммунисттер пар-
тиясынын 65 чакчалы ту-
расында. Хей чурттары
коммунисттер болган ажал-
дын партиясынын, «Прав-
да» солугун толуктагандары
байырлалды, башка чакчалды

отригнен. Олар шөлзөңдө
үзөндө «Кызылар» совко-
та школа септелгенде бо-
гаш дүктү ажалдаанынча
лас ажалдан бергенер. А-
тонина Андреевна Соловье-
нын адазы ана
янчы Андрей Васильев
Васильев дайын ү-
зөндө ол суур чогулда а-
турга көөрүнө орунуктуу
дугам. Соловьевтар акы-
да көөрүнө чорайы соолду
совхозка шөлзө үзөндө х-
лас ажалдан бээрин шин
пирлягнен.

Соловьевтарнын патриот-
чорун суурун чурттанча
пы белин-беле үзөлдө бо-
гаш оларга өөрүн четтири-
нин илергеттөз.

РЭЗАНЬ. Рязань хоора
нын нөгөз болгач картофе-
базазында узун оюлгач ка-
тофельды уурап бүт ажалды
нын бүтүн механизмдас-
Картофельди дүжүр болгач
арылгач талазы-беле х-
комплектси миде амылг-
гөзлөз. Буудун комплект-
чүтө ний оператор кий-
балырын туура. Картофе-
базазылар уулу сурдаты
башкын бааа чаргала-
Айлаа өрткөч чырдаанын
ийи катап хей картофель-
катаалгач. (СЭТА)

ны Тыва АССР-нин аь
инистринге томуйлаар
ында
ДЭДДИ СОВЕДИНИН
НУҢ ЧАРЛЫ
Совединин Президиумун до
Доржукайны Тыва АССР-н
истринге томуйлаар.

Советинин Президиумун
Даргазы Ч.Д. ОНДАР.
Советинин Президиумун
Секретары Н. БОЙДУ.
ыды сентябрь 23.

ДАМАСК. Тус черниң ара-
чурттакчыларының удур-
пышыкыны сый шавар с
рулга-биле израиль эжелекч
лер Газа секторунун чуртта
чылыг хой черлеринге ком

дүмчуга көстүп келген пале-
тин чурттакчыларын хору
дэл, кайдыг-даа сагындыр-
чокка арабтарын израйль со-
доттар боодан турар.

ныи болгаш Совет Эвилели
ниң аразынга харымзаалары
хогжудер эргежок чутул-
деп, «Коррею Бразилиясы»
солун бижэи ССРЭ биле б

хөгжүдери Бразилияны на-
ционал эрге-ажыктарын-
дугжун турар деп, солун он-
залан демдеглээн.

чу чорукту орун узуткарын
че Индиянын премьер-мини-
три Раджив Ганди кыйгыр-
ган. Индиянын национал чап-
гыс эвиге болган делишкес-
ринин бүдүн чорунга эдүү-
күштеринин кем-буруулугу 114
гедитлерин соксадыры эрг-
жок чугула деп, ол медетте-
(СРТА)

Экономикти Душаламга Чөвүселини Варнама болган 40-га сессияга материалды кураарларын камаарларын болган чөп ажыгларын талазы-биле ЭДЧ кожугуни куртарын 2000 чылга чедир үзе кады ажылдагылазынын програмизин чүтүлдүгүн көргөн. ЭДЧ-тин Секретаринын онук металлургия кидизиян эргекчи Михай Мишин Парлагалын мезелер агентиликнин корреспондентиз Александр Вознесенский-биле беселазыга мында деп чүтүүлэн:

Белгород областы «Коммунисты» колхозун суурларында Ада-Чурттуу Улут дайындыгы менен маалымдары акыл-дума хоёрдоринде тураскааларын тургускан. Оон автору механика-тор коммунист Анатолий Ефимович Беседин. «Төрөөн сууруусу Гостиневго азам-бале калы чурттал туруушта, 1943 чылда фашистер бистинге каржы-дошкун үүтгедилерин кылмып турган. Бичан сес харалып турган мен. Оларнын дерзия үүтгедилерин килерин ама-даа утпаан мен.

Уе өрткөн. Мен угадым, шерит албанын эрттерген, шерит суурумга механика-торлап ажалдай бердим. Бичала-да-да ол коргунуч дайын сагымдан чалды үмзөн. Бичанга бодум билерим болгаш документи-лерден билинтер совет солдаттарын акыл-дума хоёрдоринге тураскаалар тургузган бодум алган мен. Шунтузун бодум холум-бале кылмып турдум. Хүндүс өскөлөр-биле кады хоуга ажалдай хүнзөөн, кекээлерде шыйгылар кылмып, макеттер-биле ажалдай турдум» — деп, ол чутаалаар.

Удаас Гостиневонун тин кудумчузун А. Е. Бесединин чаа скульптура ажалын ажалдар.

ЧУРУКТА: А. Е. Беседин; оон чаа ажалы.

СЭТА-нын фотохроникасы.

АЖЫЛЧЫН АТКА ЧОРГААРАЛ

Очерк

(Тепчүзү. Эгеин № 220 «Шинда»).

Кижиния амыдыралында оок мээу-шындык, чогаалдык күчүзү, күш-ажылдык мергелинге хандишанын көргүзүптер таварыгалар черле турар. Алдан чылдар эгезинде Хемчик уунуга динителген Бүгү-эвилелдин шалымчы тууду — Ак-Довурактын даг-дугу комбинады Кок-Карак Мартай-оолов-чичин сонугураалы хайындырыпкан. Кайдай Татьяна Баженова-биле сумелешкен, чалын назыннык хоорайы — Ак-Довуракка ажалдаары-биле көжүп келгенер.

1963 чылда чаа ажалтыг-ган рудинке демир чоңдурар станоктуг механика цегу турган. Болбаазыралыла фабрика-зын бирин ээлтөө ама-даа ажалгалла кирбөөн. К-К. М. Күжүгет мергелиннин аайы-биле токарлап эгелзөн. Бир чыл эрткенде чаа-ла тууду доозулган сентеле-механика цегинин эи баштайгы өптес кылган демир чоңдурар станокун Кок-Карак Мартай-оол-ооч ажалдадыпкан. Эи баштайгы алган чалгы — цехте ажалдаар өскө станоктарын бичи м. г. л. а. р. бол-тыларын, агаар үндүр сорар вентиляторлар шквтерин ол чоңдурган. «Чээрби ажал чы-бурунгаар мондурган кезекте-рин ама-даа ажалгалла хе-вээр» — деп, ол саягылаар.

Чылдар эрткен. Комбинат-тын сентеле-механика цегин-ге хой-ле нжжесерлер, мастер-тер, ажалтыннар солдукан Кок-Карак Мартай-оолов-чичи ол-ла ажалында хеээр. Оон мергелинге арга-дуружу-галым, чаа-ла өөреникчиле тургаш, алаарган турганын башкым Бездеев-биле кан-чап деңизер! Эрте-техника-нын амыг уеде базамнары херин, дүргөн. Цехте турар ДИП-500, карусельдиг дзюн ишкан нарын станоктарга К-К. М. Күжүгет амыг уеде ажалдай турар. Ол болбаа-зыралыла фабрика-зын, рудиник, өскө-даа цехтерин эи улут, нарын кезекте-рин чоңдуруп турар. Цехтин технология В. С. Маршалко-биле хоочун токарнын ду-

галын чутаалам бердивис «Кок-Карак Мартай-оолов-чичин чоңдурар кезекте-рин нарын, киж кай-рак-биле эскерип шыдаас, чүгле микроннар-биле санаар. Коустарнын ийдензэн шы-йыгдан коргеш, тускай ном-нар ажал, дилеп турбайн, шижжи-биле билер болгаш, кезе градус, минута, секунд боорун сагым-биле билер киж. Кок-Карак Мартай-оол-ооч ажалын ажалыннык будрукчулуг-да, шындык-даа кылалыг» — дзюн. В. С. Маршалко хүлүмүрбүшан, улут эргзэн өрт кожалтып калды.

Бир катан квартал тоер деп барганда, «Тыва даг-дугу» комбинаттын үрүмек-теп-сортар комплексинин даш үрүмектер механи-зинин конустуг атулказы эсти берген. Комбинат Бүгү-эвилел-социалисттик чарыкыга ийи квартал удай бири черин ажал, үшкү кварталда база чаалап алган. Кызыл тууга холдан, салбас — деп бижып шиптир ажал тургал. Уре-лишкан дыштаныр хүнүн бу-

дүзүнде болган. Чаа атулка чоңдурары-биле дыштаныр хүн эртерин маанар болта, ол үе иштинде оон-он муң тонна руда үрүмектер комплекс ажал чок туруп, квартал планы күөсеттинмескини хырында айтырып тургустунуп келген. Ол атулка дзюрге, киж алы-жынга тулуп ар бичи кезек эвес, узуну — бүдүн чартык метр чоону доскаар хире, шипти база чоңдурар хой уе-шак иреттерин нарын ажал. Кок-Карак Мартай-оолов-чичи дыштаныр ийи дүң-хүн иштинде, амыг уеде Совет Армиянык хүрээликке огуу Бүгү-эвилел-биле ажалын тургаш, чаа кезекти чоңдурарлар. Бо дзюрге К-К. Күжүгет ажал-чын намыралыла будрукте дзюн сагып салган чүгле чан-гыс таварыла-дыр.

— Хоочун токар К-К. М. Күжүгет хүн норманы 150 худуан бадырбас киж — деп, цехтин нормировщик тайылбырлар — К-К. М. Күжүгет ол бири беш чыл-дын шалымчы, амыктар-нык дайындыктым. Бешти профкомте кескитүү. — Уеде ажал чы иштээде демир-экс чоңдурар ажал-дай келди — деп, Кок-Карак Мартай-оолов-чичи чутаалай-дыр. — Киж чангыс шалым ажал мергелинге шипти боорга эи чүе. Мергели-нге сонугураалы, түтүкү-дүг боорунга, ажалга киж иштин калы-даа калбас. Кок-баштан өшкү дөг, бир ажал-дай өскө ажалы шураар улуста бижып туруп чок, ол ажалдаан мергелингерин оода чалгыны-даа калдыр шиптедиле албана боор чүе. Чүгле ажалдаан-даа эвес, өскө-даа мергелингерин шкв иштиндедиле алдыра, хой дөр, хой чылдар херек. Чүгле бодун мергелинге шипти, хүн бүрү эрте-техника-нык сайзыралы-биле деңге бзюн орак, бодун ажалыннык будрукчулуг чаа аргаларын өөренип чоңуу улус, мергелин эи-не бедниче үе бээр ажалчын ол. Ажал-чын киж чуртувустуа хүтү-зү, бурунгаар шипчидикти баштанда, ол бедик ача чогааларын, тоочун салгаларын, арттырып кан эрттенин — салгаларын күш-ажылды карылазын, эи өгелзөөккери уламчыларын амык өскөге чалгыр-дыр мен — дзюн катан станокчуларам.

М. ХОВАЛЫГ.

«ТЫВА ЧЕРИМ» — ОРУС ДЫЛДА

«Советская Россия» ном үндүрер черин 1986 чылда планнары улуг, 300 ажал ном, брошюра, альбом болгаш өскө-даа чүддерин номчулурлар келер чылын алырлар. Үндүрер чогаалдарын теманы алы-быруу. ССР-нин Аш-чем программанын алырыла, ринин күөсөдзенин, чуртун эрте-техниктиг хөг-жүдзенин, оон сурагыл киж-жиринин дугайында раска-тар болгаш документадыг өчкөктөр хей. Ном үндүрер чер ала-чурт кылырынга мынактарга РСФСР-нин облас-тары-биле таныштырылган

уламчылар. Солун чаа туулдерин биг-рззи — Тыванын улустун чогаалчы С. А. Сарыг-оол-дун «Тыва черим» деп номун улус дылга үндүрүлгө. Ук номдан тыва чоңун ажал-амыдыралыла алы-быруу па-дионал кижилер тавыкарлар. Кызымаккай, эрес кашпагай ачыларын болгаш малчын нарын тыгыгыр чортуун дугайында хей чүддерин олар билип алырлар.

Чаз ном 50 муң ажал ты-ражыг үнөр.

Г. ХОБОТБЕВ.

АЛДЫН КУС КЕЖЭЭЗИ

Нур-Чер суурнун чуртга-чылары «Алдын кус» деп и-жизин хөрзөмнөр чөвүлени инитиивазы-биле эр-тирген. Ук кежээге аш-чемин, ноза аймаанын болгаш чечен-чеченин делгелгел ажитвартиралар аразынга бооп эртен. Ында кандыг аш-чемин чок дээрли. Нур-дани эртирибшан, сес айлар-нык түнели-биле тилкенин ажитвартиралары тедартикан. Суурда Культура бажымын каастан. Ында ажитварти-ралын хана солунары, хөр-зөмнө чоңу алдарыткан алы-быруу үлөгөр домктар, чуруктар.

Сес айларнын түнели-биле ижизидиле, нурм-чурум, амыктыг ажил-херн талазы-биле бири черин «Чойган» агитвартиралар алган. II, III черлерин «Сыгырга», «Шол-бан» агитвартиралар ээлзэн-нер, «Алдын кус» деп кежээ-ге салган делгелге талазы-биле бири черин «Сыгырга» агит-вартиралар; ийигизин «Чойган», а үшкүзүн «Челээш» агит-вартиралар алганнар.

Суурнун культуруг амыды-ралы дззи ки киришкен хей активчилерин өртентип барам-нар-биле шаңнаан. Воейбол-га бири черин сөхөө, ийигизин — школа команда-лары алганнар. Стол тенни-зинге хөрзөмнөр аразынга бир-ги черин «Шолбан» агитвар-тиралар дзргазы Надежда Шин-мет, II, III черлерин Алексан-дра Шантаров, Галина Хава-лыс үлөшкөнөр. Суурда хөр-зөмнөр чөвүлени ажалын өскүзү-биле кижитинен. Пар-тиянын XXVII съездинге бы-мыг нурм-чурум, культуруг амыдырал, амыл-шине бедик көргүзүлгелер умуражыр дззи Нур-Чер суурнун хөр-зөмнө чоңу инитиивачи бзү-биле ажалдап, чурттал турар-лар.

З. ТЕЖИТ.

Кызыл район.

КЫЗЫЛ ДИПЛОМНАР ЭЭЛЕРИ

Кызылдын педагогика ин-ститудун бо чылдын 323 киж-жи доозуп, дипломнары ал-ганнар. Оларнын иштинде 136 кижин институту бот-өөредилге-биле дооскаан. Хүн-дүсү салбырын доозукчу-лары Алена Пришвина, Оксана Стрельникова, Ольга Галкина, Елена Савицкая, Татьяна Сарыглар, Татьяна Кочетова, Марина Биче-оол, Ирина Ооржак, Светлана Во-ровьева; бот-өөредилге сал-

бырын доозукчулары Нина Ламакина, Евгения Бекте-ва олар терини эки өөрени-гени дзш кызыл дипло-нары алыр аас-кежиктиг болганнар. Амык башкылар республиканык школалары-га ажалдап эгелзөнөр. О. Стрельникова педаго-гика институтунун орус дыл кафедрасында ассистентиле кирген. Т. Кочетова Кызыл-дын № 1, Е. Савицкая № 3 школада, А. Пришвина

№ 14 школада, М. Биче-оол № 15 школада, С. Воровье-ва Танды районунда Кочетова ортукм школанында, О. Гал-кина Межерей ортукм шко-лазында, И. Ооржак Ак-До-аурактын № 2 ортукм шко-лазында, Т. Сарыглар Тес-Хем районун Чыргалады ортукм школанында чаа өө-редилге чыгында боттарыгын баштайгы кичээлерин чору-дуп турарлар. О. БЕЛЕК-ООЛ.

СЕНТЯБРЬ

24. Вторник

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.40 — Эр-теги гимнастика. 8.55 — Мультифильм «Хитрая во-роная». «Морелла-Виктор-Сол-ко», «Похититель кра-сок», 9.40 — «Конфликтная ситуация». Уран-чечен теле-фильм. 1-ги серия. 10.45 — 10.50 — Медзээр.

16.05 — «Уруларга алч-гаштар дугайында». Ленин-градтап дамчыдыла. 16.35 — Д. Шостакович — № 7 сим-фония. ССР-нин Культура министрствозуну Курене-нин симфоничеи оркестри күөсүлөр. Дирижеру — ССР-нин улустун артизи Г. Рож-дественский. 18.00 — Ножир — найралдын медалектиле-ри. Москвада делегейин ном делгелгелерин дугайында. 18.30 — Пушкино хоорайын (Москва облазы) Үлөгелгил хорунук оюн көргүзүү. 18.45 — Бегүн делегей. 19.00 — Хоккей талазы-биле ССР-нин чемпионды. ЦСКА — «Спартак». Док. телефильм. (УАЧД пармыгына дугайында). 19.45 — Г. Мдивани — «Терезини төртүткен ху-тун». Телефильм. 21.00 — «Уе». 21.35 — Карел Готт «Люпер-на» колдорт ажалда (ССР). 22.45 — 23.05 — Бегүн деле-гей.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртеги гимнасти-ка. 8.15 — «Два расказа о памяти». Эрте-неперелдиг фильм. 8.35; 9.40 — Төгү. 5 класс. Уран чүдүдүн бол-гаш шажын чүдүлгелеринин тавыгалы. 9.00 — «Авто-матизация и управление в газо-вой промышленности». Эр-те-неперелдиг фильм. 9.10 — Француз дыл. 10.05 — ПТУ сүргүзүлгелерин. Эстетиктиг ийигизидиле: алыс утказы болгаш сорулгазы. 10.35; 11.40 — Совет күрүнгүнни үн делгелерин болгаш эрге. 8 класс. Эрге болгаш мораль. 11.05 — Шыдыраа шолозы. 12.10 — 12.40 — Физика. 10 класс. Электрорегияны бу-дурери болгаш дамчыдыр. 18.00 — Медзээр.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Док. фильм. 18.35 — «Улустун чогаалыгы». Кызыл хоорайын бир болгаш таңкы ансамблини инити мр бөдүзүн оюн көргүзүү. 19.15 — Телемзээр. 19.25 — «Азия төвү». Программда: «Партиянын политиктиг бол-гаш эконимиктиг өөрелдиге-зи». СЭКП обкомунун Поли-тиктиг чарыкышын бажы-ныннык консултантызы А. Д. Ооржактын чутаалы. «Проф-эвилелдер организациалары-нда өчкөктөр болгаш согула-далар». Профэвилел обком-ун килдиз эргелтеги Ч. С. Сава дамчыдыла киржир. Медзээр. 19.55 — Чарла-дар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчытыг уду-нар, чаштар!», «Бешеный поезд». Мультифильм (ЧССР). 20.20 — «Калы ажалдажы-ла». Тележурнал. 20.50 — «Эрте болгаш техника». Ки-ножурнал. 21.00 — «Уе». 21.35 — 22.45 — «Конфликт-ная ситуация». Уран-чечен телефильм. 2-ги серия. Среда.

25. СРЕДА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эр-теги гимнастика. 8.55 — Шыдыраа талазы-биле деле-гей чемпионды. Информас-тиг үндүрүлгө. 9.10 — «Ай-чорукчулар клубу». 10.10 — Конфликтная ситуация. Уран-чечен телефильм. 2-ги серия. 11.15 — 11.25 — Ме-дзээр. 14.15 — Медзээр. 14.35 — Социалисттик чур-тарнын док. фильмери: «Тракция — плодородная зе-мля» (БУР), «Знакомьтесь: По-ляна» (ПНР), «Пала и Па» (ЧССР), «Морской музей в Ростове» (ГДР). 15.15 — Де-легей конкурстарын лауре-ды Г. Федкина (Форте-пиано) ойнаар. 15.45 — «Ор-биты космических и земных». Док. телефильм. 16.45 — Ои-алды болгаш оон улут намы. 17.30 — Тыванын Курене-нин «Саяа» мр болгаш таңкы а-самблини концерти. 17.55 — Киж болгаш хоюлду. 18.25 — Скальпель и фрески хирур-га Юдина». Эрте-неперел-диг фильм. 18.45 — Бегүн делегей. 19.00 — Айтыр-лар — дилзешкинер — шип-тирлер. ССР-нин харылзаа министр В. А. Шамгина. Центросоюз даргасы М. П. Трунов. ССР-нин Курпланы-нын социал айтырлар бол-гаш чурттакчы чоңун кат-тышкан килдизинин началь-ниги В. К. Москаленко. РСФСР-нин чоңуну а-амыдырал хандырыла ми-нистри И. Г. Дуленков. РСФСР-нин чуртталга-ком-мунал ажал-агайыннын ми-нистри В. И. Попов киржир. Дамчыдылган политиктиг тайы-бырланчы Л. А. Возне

сенский чорудар. Чапсарда (20.30) — ССР-нин улусту-рунын мрлары болгаш таң-кылары. 21.00 — «Уе». 21.30 — «Моцарт». Ады сериалыг уран-чечен телефильмин баштайгы көргүзүү (Фран-ция, 1982 г.). 1-ги серия. 23.00 — Шыдыраа талазы-биле делегей чемпионды. Информас-тиг үндүрүлгө. 23.15 — 23.35 — Бегүн деле-гей.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртеги гимнасти-ка. 8.15 — «Калуга. Века и часы». Док. телефильм. 8.35; 9.35 — Информатиканын бол-гаш саналга техника-зын үндзирини. 9 класс. Эрте-болур информатика болгаш оон сорулгалары. Информати-ка болгаш саналга техника-зын болгаш саналга техника-зын. 9.30 — Неже дыл. 10.05 — Музыка. 3. Грин — «Пер Гюнт». 10.35; 11.35 — Нити-биология. 9 класс. Ч. Дар-винин үзөл-бодалынын тур-густуулан. 11.05 — «Өтүл-де болгаш школа». Тележурнал. 12.15 — И. А. Крыловтун бас-налары. 5 класс. 12.40 — 13.00 — Бойдус. 4 класс. Вистин планетасы — Чер. 18.00 — Медзээр.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Док. фильмер программасы. 18.35 — «Шко-ла реформазы — боттанын-кында». Чалгы күш-ажылдык семестрини түндзиринге хамаарыштыр дамчыдыла. 19.05 — Киножурнал. 19.15 — «Азия төвү». Программ-да: «Калы ажал-агай дугай-ында доңдуула». «КАИ эк-паны». «Вистин почта-зы». Медзээр. 19.45 — Телемзээр. 19.55 — Чарла-дар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчытыг уду-нар, чаштар!», «Зеленый ку-нечик». Мультифильм. 20.20 — «Туду болгаш архитектура». Киножурнал. 20.30 — Ю. А. Жуковтун беседасы. 21.00 — «Уе». 21.30 — 22.45 — И. О-браз мой престанет тебе... И. С. Тургене. ССР-нин улустун артистери Е. Образ-цованын болгаш А. Поповтун киржилгези-биле фильм-кон-церт.

26. ЧЕТВЕРГ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эр-теги гимнастика. 8.55 — «Бид-дигир-да болза, элдептиг». 9.55 — «Моцарт». Уран-чечен телефильм. 1-ги серия. 11.30 — 11.25 — Медзээр. 16.00 — С. Смирнов. Чогаал-чы болгаш хамааты. 17.00 — «Объективте — ПАР». 17.15 — «Концерт ажалыла — шко-лачылар». 17.55 — «Иенин са-лымы». Телеочерк. 18.25 — «Добро пожаловать». Док. телефильм. 18.40 — Бегүн де-легей. 18.55 — «Тайбын бол-гаш аныктар». 19.30 — Фут-бол талазы-биле делегей че-мпioniаларын шилдеге оюну.

ССР-нин шилдеге команда-зын Даниянын шилдеге командазын. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Моцарт». Уран-чечен телефильмин баштайгы көр-гүзүү. 2-ги серия. 23.00 — С. Захаров мрлар. 23.15 — 23.35 — Бегүн делегей.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртеги гимнасти-ка. 8.15 — «Бумбага и ре-мя». Эрте-неперелдиг фильм. 8.35; 9.35 — Нити-биология. 10 класс. Клетка теориясы. 9.05 — Испан дыл. 10.05 — Физика. Механика болгаш будурулгенин механиз-мдери. 10.35 — Зоология. 7 класс. Курт-кымыскалар. 11.00 — 11.30 — Авымын шко-лазы. 18.00 — Медзээр. 18.15 — Улустун аялгалары.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — «Сонургарктар». Травматолог эмин Насири-биле жууражылга. 18.55 — Уруларга фильм. 19.05 — «Азия төвү». Программда: «Партия организациаларында өчкөктөр болгаш согула-далар». СЭКП обкомунун пар-тияж организациг ажал-дар килдизинин инструктору В. Д. Монгуштуу чутаалы. «Арыялыгыга болгаш ала-котолонте» уаур демисе». Бич-Хем районуну «Улус де-путаттарынын өкө келз» Со-ветинин даргасы В. Г. Кы-зыл-оол дамчыдыла кир-жир. Медзээр. 19.35 — Ки-ножурнал. 19.45 — Теле-мзээр. 19.55 — Чарла-дар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчытыг уду-нар, чаштар!», «Малыш и Карлсон». 1-ги кеззө. 20.15 — Концерт. 20.30 — Рет-ниг гимнастика. 20.50 — «Заповедник на Каспии». Док. телефильм. 21.00 — «Уе». 21.35 — 22.00 — Совет Армиянын «Красная Звезда» ансамблини концерти.

27. ПЯТНИЦА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эр-теги гимнастика. 8.55 — «Шыдыраа талазы-биле де-легей чемпионды. Информ-матиг үндүрүлгө. 9.10 — Туризмин Бүгү-делегей хү-нүнге. Док. фильмер: «Па-ла, мама, я — туристка-семья». «Боржомское уще-лье». 9.55 — «Моцарт. Уран-чечен телефильм. 2-ги се-рия. 10.20 — 10.25 — Ме-дзээр. 14.15 — Медзээр. 14.35 — «Кедзенин ажал-агай». Док. фильмер: «Ко-му сопустет уадач». Стре-ла летит в цель. 15.25 — Орус чугаа. 16.00 — «Бис-тин-биле калы кыл, бис ми-киш кыл, бистен дзоре кыл». ГДР-ден дамчыдыла. 16.55 — Мордаа улустун Россия-

нын составыга эки тура-биле киргенни 500 чык-га. «Саяа времь». Док. те-лефильмин баштайгы көр-гүзүү. 17.45 — Чуру бол-гаш ырлар тур бис. 18.00 — «Эрте болгаш амыдырал». 18.30 — «Стандия Журалы». Док. телефильм. 18.45 — Бег-гүн делегей. 19.00 — «Ка-ды ажалдажылга». Теле-журнал. 19.30 — «Секретарь партома». Док. телефильм. 19.45 — «Коломенское чай». Делегейин аас-чогаал ба-йырталы. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Моцарт. Уран-чеч-ен телефильм. 3-ку сериа-зы. 23.05 — Шыдыраа тала-зы-биле делегей чемпионды. Информас-тиг үндүрүлгө. 23.20 — 23.40 — Бегүн деле-гей.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртеги гимнасти-ка. 8.15 — «Надземный че-ловек». Док. телефильм. 8.35; 9.35 — Төгү. 4 класс. Мос-ква — орус куртунни на-йымдалы. 9.05 — Англи дыл. 10.05 — ПТУ сүргүл-дарында. Нити биология. Диргил келгенин ханы иш-тинде. Клетка иштинде сол-чулга. 10.35; 11.40 — Гео-графия. 5 класс. Тус черин планы. 11.05 — М. Луконин-нин поэзиясы. 12.10 — 12.45 — В. Маяковский — «Америка-нын мез ажалтканы». 18.00 — Медзээр.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Туриски марш-руттар-биле». Туризмин Бү-гү-делегей хүнүнге турас-кааткан. 18.50 — Киножур-нал. 19.00 — «Азия төвү». Программда: «СЭКП-нин XXVII съездинге — шалым-чыл». «Улусчу контроль». Бегүн — Туриз-мин Бүгү-делегей хүнү. Ме-дзээр. 19.30 — «Политиктиг өөрелдиге — чаа сорула-ларын денелгелге». Партия өөрелдигенин системиза-да чаа өөрелдиге чыгынык эгелзениге. 19.45 — Теле-мзээр. 19.55 — Чарла-дар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчытыг уду-нар, чаштар!», «Малыш и Карлсон». 2-ги кеззө. 20.15 — Чугула темаларга: улус херетелесин баранары, хандырыла кавымы. 20.45 — «Ким-Карак». Док. теле-фильм. 21.00 — «Уе». 21.35 — 22.50 — «Тилекчилер». Фронтучу өвүктүктүн кал-вур. 2-ги гвардейши танк ар-миянын хоочуннарыг ужуражымшыкы.

28. СУББОТА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.35 — Эр-теги гимнастика. 8.45 — АБВГДейка. 9.20 — «Мо-царт». Уран-чечен теле-фильм. 3-ку серия. 10.50

«Өтүл-де болгаш школа». Тележурнал. 11.20 — Улус-чу чогаалды дугайында телепрограммаларын VI де-легей фестивалы — «Че-лээш». Тележуркулдерин чагаларыннык доңдуула. «Улустун музыкалы» (Ар-гентина). 11.50 — «Киж. Чер. Октаргай». Дамчыды-ланы Совет Эвилелинин ийи дадыр Мадыры, ССР-нин улудуучу — космонавты-зы В. И. Севастьянов чору-дар. 12.45 — Спорт гимна-стиканын талазы-биле ССР-нин кубогу болгаш чемпионды. 13.20 — Бүгү делегей. 13.35 — Бокс та-лазы-биле ССР-нин чемпи-онды. Төчтүзү. Ереванда дамчыдыла. 14.55 — «Ирак